

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 27

Рівне – 2016

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. – Вип. 27. – Рівне : РДГУ, 2016. – 283 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м.Рівне)

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила - кандидат історичних наук, професор (м.Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій - кандидат історичних наук, доцент (м.Рівне)

Редакційна рада:

Киридон Алла - доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Жарна Криштоф - доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Троян Сергій - доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Фісанов Володимир - доктор історичних наук, професор (м.Чернівці)

Шугасва Людмила - доктор філософських наук, професор (м.Рівне)

Члени редколегії:

Жилюк Сергій - доктор історичних наук, професор (м.Острів)

Майзер Роберт - доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Ченстохова, Республіка Польща)

Соммер Ханна - доктор гуманітарних наук в галузі соціології,
професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій - доктор історичних наук, професор (м.Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м.Київ)

Швецова-Водка Галина – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Шеретюк Руслана - доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

*Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету,
протокол № 7 від 24 червня 2016 р.*

ISSN 2519–1942

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук (постанова від 17 червня 2016 р.)

**Свідоцтво про державну реєстрацію:
Серія КВ № 15857-4329Р від 12 жовтня 2009 р.**

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
історико-соціологічний факультет РДГУ,
isf_rdgu@ukr.net
<http://isf.rv.ua/>

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2016

Важливою постає також рецепція українського простору, яку маємо в Т. Снайдера: «У повоєнні десятиліття Львів залишився найбільш гордим з усіх українських міст, навіть за советського правління. Нині це найпатріотичніше місто незалежної України, бідної демократичної країни, яка долає численні виклики». З цієї фрази добре помітно, що фаховий історик у своїй монографії не боїться емоційно-пафосних тез.

На жаль, немає можливості опрацювати в повному обсязі закордонні видання, що стосуються життя та діяльності Вільгельма фон Габсбурга. У даному дослідженні використані лише такі німецькомовні праці: Wolfdieter Bibe "Beiterage Ukraine-Politik Osterreich-Ungarns 1918"[21], Hornykiewicz T. "Ereignisse in der Ukraine 1914-1922 deren Bedeutung und historische Hintergrunde"[20]. Зазначені публікації - лише початок систематизованого, всебічного й об'єктивного вивчення такої яскравої і навіть унікальної постаті в українському національно-визвольному русі, як В. Габсбург - Василь Вишиваний. Його життєвий шлях, сповнений багатьох драматичних колізій, високих ідейних поривань і важких душевних потрясінь, який міг би лягти в основу сюжету історичного роману чи захоплюючого фільму, можна всебічно дослідити опираючись в основному на багатий джерельний матеріал з даної проблеми.

Джерела та література

1. Донцов Д. Рік 1918, Київ. - Торонто: "Гомін України", 1954. - 129 с. - Режим доступу: <http://varnak.psend.com/rik1918.html>.
2. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле. - К., 2007. - 595 с.
3. Думін О. Історія Легіону Українських Січових Стрільців. 1914-1918. - Львів, 1936. - 121 с.
4. Думін О. Початки організації Українських Січових Стрільців // Вістник. Місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя. - Т. 3. - Кн. 7-8. - Львів, 1934. - С. 53-59;
5. Історичні постаті Галичини XIX-XX ст. - Нью-Йорк - Париж-Сідней -Торонто. - Бібліотека Українознавства. - ч.8. - 1961. - 246 с.
6. Ляришенко Е. Відкритий лист до Пана Рау, керівника «Deutsche Nachrichten» // Воля (Відень). - 1921. - Ч. 6-8. - С. 264.
7. Назарук О. Слідами Українських Січових Стрільців. - Львів, 1916.- 156с. - Режимдоступу:http://ukrknyga.at.ua/load/nazaruk_o_slidami_ukrajinskikh_sichovikh_strilciv/10-1-0-2115
8. Омелянович-Павленко М. Спомини // Літературно-науковий вісник. - 1930. - Кн. IV. - С. 327.
9. Онацький Є. По похилій площі: записки журналіста і дипломата. - Т. 2. - Мюнхен, 1969. - 152 с.
10. Онацький Є. Портрети в профіль/Є. Онацький. - Чикаго, 1965. - 300 с.
11. Петрів В. Військово-історичні праці. Спомини. - К., 2002. - 639 с.
12. Рассевич В. Політик, що розминувся зі своїм часом // Європейський час. - Львів, 1997. -№ 1. - С. 33-36.
13. Скоропадський П. Спогади (кін. 1917 - грудень 1918). - Київ, Філадельфія,1995.-494с.Режим доступу:http://ukrknyga.at.ua/load/skoropadskij_p_sporadi_kin_1917_gruden_1918/7-1-0-433
14. Снайдер Тимоті. Червоний Князь. Таємні життя габсбурзького ерцгерцога. / Пер. з англ. П. Грицак. - К.: Грані-Т, 2011. - 296 с.
15. Терещенко Ю., Осташко Т. Вільгельм Габсбург - Василь Вишиваний: з історії життя та діяльності // Студії з архівної справи та документознавства. - К., 1999. - Т. 5. - С. 189-195.
16. Терещенко Ю., Осташко Т. Український патріот з династії Габсбургів. -К.: Темпора, 2008. - 382 с.
17. Терещенко Ю., Осташко Т. Український патріот з династії Габсбургів. -К.: Темпора, 2008. - 382 с.
18. Терещенко, Ю. Вячеслав Липінський і Вільгельм Габсбург: на політичних перехрестях / Ю. Терещенко. - С. 91-126. // Молода нація: альманах. - № 4 (25). - К. : Смолоскип, 2002. - 248 с.
19. Цегельський Л. Від легенди до правди. - Нью-Йорк-Філадельфія, 1960. - 68 с.
20. Hornykiewicz T. Ereignisse in der Ukraine 1914-1922 deren Bedeutung und historische Hintergrunde. - Band III. - Philadelphia, 1966.
21. Wolfdieter Bibe. Beiterage Ukraine-Politik Osterreich-Ungarns 1918 // I. Fur 6. Osteuropas. 1966. - B. 14.

УДК 94.009.17(430+480)"1933-1939"

Галина Невинна

НІМЕЦЬКО-ФІНСЬКІ ВІДНОСИНИ 1933-1939 РР.: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ЗРІЗ

У статті проаналізовано наукові праці фінських, німецьких, російських і українських учених, які вивчали питання німецько-фінських відносин в 1930 рр.

Ключові слова: мемуари, монографії, статті, тези.

В статье проанализированы научные труды финских, германских, российских и украинских ученых, которые изучали вопросы немецко-финских отношений в 1930 гг.

Ключевые слова: мемуары, монографии, статьи, тезы.

The actuality of work is determined by the necessity of detailed and deep analysis of problems of world history, especially those aspects that for a long time were out of the research field. It concerns to the new reading and studying on the basis of modern scientific approaches and methods of foreign-policy activity of Germany and Finland in a pre-war period. The aim of this research is an objective estimation of integrity of historical process that requires insertion of the German-Finnish relations in the general system of international relations of the 30th of XX century and research of their influence on mechanisms and peculiarities of its functioning.

Historiography of the subject of this research includes considerable after a scientific spectrum and volume array of literature, including monographs, collective works and scientific articles. In sense of their analysis we consider it reasonable to distinguish the works of a) German, б) Finnish, в) other western and г) Russian (in thereby Soviet) and д) the Ukrainian scientists.

The analysis of results of studying of foreign policy of Finland in the 30th of the past century gives an opportunity to make a conclusion that the researchers of different countries do not have the special differences in relation to how to estimate the actions of the Finnish government in a difficult pre-war period. Finnish leaders tried as far as the possibilities to conduct an independent policy, although it was needed to take into consideration the changes in an international situation. Besides it is also necessary to indicate that there were some ponderable questions without an answer in present scientific literature, and among them the degree of influence on politics of Finland of the leading western states and foremost Germany.

It is obvious that with appearance of plenty of sources a wide demesne for deep research of problem that is examined is opening before the historians. Certainly, there won't be exhaustive answers to all questions at once but due to scientific searches it will be possible to uncover the screen above many events of the past, important and insufficiently known aspects of the German-Finnish relations of the 1930th.

Key words: *memoirs, reminiscences, monographs, articles, synopsis of thesis.*

Тематика німецько-фінських відносин у міжвоєнний період у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі розглядалась лише частково, насамперед у контексті вивчення міжнародної політики довоєнного часу або розвитку радянсько-фінських і радянсько-німецьких стосунків до початку та в період Зимової війни, що, безумовно, актуалізує тему дослідження.

Загалом актуальність роботи визначається необхідністю всебічного та глибокого аналізу проблем всесвітньої історії, особливо тих її аспектів, які тривалий час перебували поза дослідницьким полем. Це стосується нового прочитання і вивчення на основі сучасних наукових підходів і прийомів зовнішньополітичної діяльності Німеччини та Фінляндії в довоєнний період. Об'єктивна оцінка цілісності історичного процесу вимагає включення німецько-фінських стосунків у загальну систему міжнародних відносин 30-х рр. XX століття та дослідження їх впливу на механізми й особливості її функціонування.

Історіографія тематики даного дослідження включає значний за науковим спектром і обсягом масив літератури, в тому числі монографії, колективні роботи, наукові статті. У сенсі їх аналізу ми вважаємо за доцільне виокремити праці а) німецьких, б) фінських, в) інших західних і г) російських (у т.ч. радянських) і д) українських науковців.

У німецькій історіографії є чимало праць, які присвячені вивченню зовнішньополітичної діяльності Німеччини у міжвоєнний період, оскільки історія 1930-х рр. містить ряд ще недосліджених або малодосліджених сторінок. Окремі сюжети цих досліджень стосуються відносин між Німеччиною та Фінляндією в 1933-1939 рр.

Безпосередньо вивченню різних аспектів європейської політики гітлерівської Німеччини присвячені праці відомого німецького історика Герхарда Вайнберга (G.L. Weinberg), а саме “Зовнішня політика гітлерівської Німеччини” [34] та “Глобальна історія Другої світової війни” (1939-1945 рр.) [35]. Клаус-Юрген Мюллер (K.J. Muller) у 1980 році написав монографію “Армія, політика та суспільство у Німеччині. 1933-1945.” [26].

Власне місце Німеччини у світовій політиці з'ясовується у працях дослідників І. Брехта (I. Brecht) “Німеччина у сфері напруження світової політики від кінця Першої світової війни до кінця Другої світової війни” [14] та Г.Герварта (H. Herwarth) “Між Гітлером та Сталіним” [16]. У працях відомих істориків Бернда Вендта (B.Wendt) “Зовнішня політика Німеччини та її підготовка до війни після 1933 р.” [36] та Г. Гасса (G. Hass) “Мюнхенський диктат 1938 р. – змова для війни.” [15] також проаналізовано роль нацистської Німеччини у загостренні міжнародної обстановки в 30-х рр. минулого століття.

З праць німецьких авторів на особливу увагу заслуговують доробки професора Грейфсвальського університету (Німеччина) Манфреда Менгера (M. Menger). Дослідник брав активну участь у науковому житті не лише на батьківщині, але і у сусідніх країнах. Про це свідчить його статті “Цілі та результати німецької політики щодо Фінляндії перед Другою світовою війною” у Скандинавському збірнику за 1978р. [24]. Найгрунтовнішим дослідженням професора є праця “Німеччина та Фінляндія у другій світовій війні” [25], де в окремому розділі розглянутий період, що охоплює 1933-1939 рр. Аналізуючи відносини між обома країнами, автор, чітко показуючи воєнно-стратегічні інтереси керівництва Німеччини, разом з тим характеризує особливу позицію фінського уряду. Він звертає увагу на активізацію німецької дипломатії з 1937 р., коли намітилась тенденція до послаблення німецько-фінських зв'язків. З боку Фінляндії був зроблений крок у бік оздоровлення стосунків з СРСР. Це суперечило воєнним задумам Німеччини, і тому гітлерівська дипломатія намагалась зробити все можливе, щоб запобігти подальшому розвитку подій в такому напрямку. Разом з тим Берлін не хотів допустити і зростання впливу Великобританії у Фінляндії, а тому англійці витіснялися німцями зі своїх позицій у цьому регіоні.

М. Менгер розглянув роль німецького фактору в загостренні фінсько-німецьких відносин, а також значення фінського чинника в політиці гітлерівської Німеччини. При цьому автор не приводив категоричних суджень, а намагався врахувати всю складність проблеми і проаналізувати її всебічно. Заслуга Менгера і в тому, що висновки ґрунтуються в основному на документах Федерального архіву в Фрайбурзі та Центрального Державного архіву в Потсдамі. Водночас професор Менгер не загострював своєї уваги на характері зв'язків Німеччини та Фінляндії у військовій сфері, оскільки використані документи німецьких архівів не дозволяли цього зробити належним чином.

Недолік роботи М. Менгера полягає у тому, що автор намагався поєднати два протилежних погляди на відносини Німеччини та Фінляндії, що подекуди зменшує переконливість і логічність викладу. В центрі дослідження лежить ідея Менгера про “двоколійність” фінської зовнішньої політики [25, с.54], тобто автор говорить про те, що фінський уряд у той час маневрував між СРСР та Німеччиною. Пріоритет автор віддає німецькій орієнтації Суомі [25, с.60].

Серед фінських істориків, які займалися дослідженням подій міжвоєнного періоду, є науковці як старшого, так і молодшого покоління, які намагаються розкрити ще невідомі факти або переосмислити ряд вже детально вивчених явищ історії. За останнє десятиріччя у фінській історіографії з'явилась низка робіт, які у значній мірі впливають на уявлення про політику Суомі у довоєнний період і вимагають нових більш точних оцінок минулого. Зміни у стосунках між СРСР та Німеччиною у 1930-х рр. як правило цікавили фінських істориків з точки зору впливу їх на зовнішню політику Фінляндії. Важливий крок у цьому напрямку зробив Оллі Вехвіляйнен (O. Vehviläinen). Його дослідження “Націонал-соціалістична Німеччина і Радянський Союз у 1933-1934 рр.” (1966) [31] ніби проклало шлях до подальшого аналізу німецько-фінських відносин, які почали складатись у даному десятиріччі, і їх вплив на східну політику Фінляндії.

Особливої уваги заслуговує біографічний твір Стіга Ягершельда (S. Jagerskiöld) “Маршал Фінляндії” виданий у 1983 р. у Міннеаполісі (США) англійською мовою [18]. С. Ягершельд – родич К.Г. Маннергейма та його біограф. За обсягом і документальністю праця перевершує решту подібних монографій. Це монументальне дослідження є плодом майже 20-річної діяльності автора і поки що найбільш детальним і повним біографічним твором про Маннергейма.

Історик Тімо Сойкканен (T. Soikkanen) підготував дисертаційну працю, яка викликала жваву дискусію як при захисті, так і в монографічному виданні. Торкаючись східної політики Фінляндії у передвоєнні роки, він визначав її як одну з головних складових зовнішньополітичної діяльності країни. Автор вважав, що керівництво країни намагалось проводити свою власну зовнішню політику і відповідало за її результати лише воно. Доля країни відповідно знаходилась у руках уряду Фінляндії, і він вирішував проблеми зовнішньої політики, виходячи лише з інтересів своєї держави. Автора критикували за відсутність у роботі даних стосовно рівня впливу конкретних осіб з вищого політичного керівництва на формування зовнішньополітичного курсу країни. Свої думки історик викладав також у статтях та виступах на спільних німецько-фінських та радянсько-фінських конференціях. Зокрема, у 1977 р. на німецько-фінському семінарі, який відбувся у Ханасаарі (Фінляндія), на якому молодий дослідник виступив з доповіддю про діяльність Вайно Таннера [29], та на радянсько-фінській конференції, присвяченій вивченню Зимової війни (1989). На цій конференції Т. Сойкканен виступив з доповіддю про стан та діяльність парламенту та урядів Фінляндії у 1930-40-ві рр. [30].

Відомим фінським біографом є С. Вірккунен (S. Virkkunen), який досліджував життя та діяльність президентів П.Е. Свінгувуда [32] (1981) та Р. Рюті [33] (1985). Постаць К. Калліо, четвертого президента Фінляндії, також була об'єктом дослідження, зокрема, фінського історика К. Хокканена (K. Hokkanen) [17] (1986).

Беззаперечний інтерес викликає його останнє дослідження професора Юхані Паасівірта “Фінляндія і Європа. Ранні роки незалежності. 1917-1939.” (1988) [27]. Досліджуючи тему, автор не зосереджувався лише на політичних відносинах, як це було традиційно. Проблеми зовнішньої політики розглядались у комплексі з внутрішньою обстановкою у країні, станом її оборони, торговельних, культурних і спортивних зв'язків із закордонними країнами. Для розуміння окремих аспектів східної політики Фінляндії важливими були дані не лише про те, що безпосередньо стосується відносин з СРСР, але і невідомі раніше факти про співробітництво з Німеччиною, Англією, Францією, Швецією.

Зовнішньополітична діяльність П.Е. Свінгувуда викликає особливий інтерес. Сама особистість цього державного діяча вимагає того, щоб приділити йому особливу увагу. Ще до здобуття незалежності Фінляндією Свінгувуд відігравав одну з провідних ролей в її політичному житті. З його іменем пов'язане як становлення незалежності Фінляндії, коли він очолював її уряд, так і активне зближення з Німеччиною з 1918 р. З того часу у Свінгувуда збереглась пронімецька зовнішньополітична орієнтація і досить недоброчинне ставлення до східного сусіда. Недивно, що і в 30-ті рр., коли Свінгувуд був прем'єр-міністром, а потім і президентом, пронімецький курс мав яскраво виражену спрямованість.

Для дослідження зовнішньої політики, яку проводив П.Е. Свінгувуд, могли би бути корисними його особисті записи, але, як виявилось, їх не існує. Поміж тим ця історична особистість викликала інтерес істориків-біографів, а саме: Ерккі Райкконена (E. Rääkkönen) (1937) [28] та Е.В. Юва (E.W. Juva) (1961) [21].

Також варті уваги дослідження пресс-аташе Фінляндії у Вашингтоні Макса Якобсона (M. Jakobson). У 1989 р. була видана праця “Дипломатія Зимової війни” [19]. Більша частина книги присвячена східній політиці Фінляндії у довоєнний період. Монографія розрахована на широке коло читачів і носить науково-популярний характер, однак важливо, що джерелами для написання книги стали мемуари й опубліковані документи. Автор не ставив за мету давати оцінку подіям і робити власні глибокі висновки. Він лише подає фактичний матеріал, що дозволяє читачам самостійно визначати своє ставлення до тих чи інших подій міжвоєнного періоду. Книга Макса Якобсона написана яскраво та вважається у Фінляндії ледь не класикою історико-політичної літератури про війну 1939-1940 рр. Також заслуговує на увагу опублікована у 1998 р. його книга “Фінляндія у новій Європі” [20]. Значна частина праці присвячена східній політиці Фінляндії в передвоєнний період. Водночас тільки окремі фрагменти стосуються німецько-фінських відносин.

З 1989 по 1992 рр. у Гельсінкі була видана капітальна робота “Нація у війні” [22] - тритомне видання, написане колективом авторів під керівництвом професора Оллі Вехвіляйнена. В ньому акумулюються досягнення

багатьох дослідників. Автори вважають своїм завданням пояснити, як Фінляндія опинилась у стані війни в 1939 р. Прямої відповіді вони не дають. Викладаються лише події, з яких читач повинен сам робити висновки. Автори досліджують події не лише напередодні війни, а й значно раніше. На їх думку зовнішньополітична концепція Фінляндії виходила з того, що СРСР становив для неї пряму загрозу. Що стосується партнерів Суомі, то найбільш активними були відносини з Німеччиною. В книзі, однак, цьому приділена незначна увага.

Військове співробітництво Німеччини та Фінляндії досліджував М. Йоккіпій в монографії “Фінляндія на шляху до війни.” [8], Х. Вайну, який у співавторстві з Йоккіпій написав працю “Народження війни триває. Історія військового співробітництва Німеччини та Фінляндії. 1940-1941 рр.” [4]. Разом з тим треба зауважити, що у наведеній вище низці праць фінських авторів лише частково увага акцентувалася на різних сторонах німецько-фінського партнерства перед Другою світовою війною, та й то без претензій на глибоке, вичерпне їх висвітлення.

У 1999 р. була перевидана двотомна монографія професора Арві Корхонена (А. Korhonen) [23]. У роки війни у 1941-1944 рр. А. Корхонен був офіцером у ставці К.Г. Маннергейма, що дозволяло автору знаходитись поблизу найважливіших подій того часу. Значна частина праці присвячена подіям, які передували Зимовій війні. Саме тут отримала своє оформлення його теорія про так звану “сплавну колоду”. Автор вважав, що політика Фінляндії в 1930-ті рр. була подібна колоді, яку несло сильною течією зовнішньополітичних русел сильніших держав, а саме СРСР та Німеччини.

Вагомим доробком у вивченні різних аспектів зовнішньої політики Фінляндії, в тому числі окремих аспектів німецько-фінських відносин у міжвоєнний період стали праці радянських та російських істориків.

Серед сучасних російських дослідників найбільшої уваги заслуговують праці М.І. Барішнікова та В.М. Барішнікова У монографії “Фінляндія в другій світовій війні.” [1] використані документальні дані авторитетних керівників Фінляндії, а саме Ю.К. Паасікві і У.К. Кекконена, а також численні офіційні дипломатичні публікації СРСР, США, Англії, Німеччини, Фінляндії, преса різних країн, праці фінських і радянських істориків, мемуари державних діячів СРСР, Фінляндії, США, Англії. В першому розділі монографії здійснено аналіз східної політики Фінляндії в 30-х рр., а в її контексті можна прослідкувати і розвиток німецького напрямку зовнішніх відносин країни. Щоправда даний аспект розкрито побіжно, без спеціального заглиблення в проблему.

В 1997 р. була опублікована книга В.М. Барішнікова “От прохладного мира к зимней войне: восточная политика Финляндии в 1930-е гг.” [2]. В монографії здійснена спроба всебічно дослідити зовнішню політику Суомі в контексті тодішньої міжнародної обстановки. На основі фінських і закордонних документів, а також інших джерел автором було вияснено багато раніше невідомих фактів і явищ фінської політики. В даному контексті важливу роль відіграло вивчення розсекречених у 90-ті рр. документів російських архівів. Надаючи особливу увагу широкому висвітленню східної політики Суомі, Барішніков досить детально аналізує два інших, альтернативних вектори зовнішньої політики Фінляндії – скандинавський і німецький.

Позитивно оцінюючи монографію, варто сказати, що вона має і деякі недоліки: не всі аспекти досліджуваної проблеми опинились у полі зору автора і розкриті ним повною мірою, в деяких місцях присутній схематизм або, по суті, конспективне викладення матеріалу. Більшої уваги заслуговують події осені 1939 року, зокрема варто ширше показати, як західні держави з обох угруповань фактично вели суперництво між собою в здійсненні антирадянського тиску на керівництво Фінляндії. В цьому зв'язку можна було б відзначити, що провідне місце у роздмухуванні антирадянських настроїв серед правлячих кіл Суомі часом займала англійська дипломатія. Також детальніше варто було б зупинитися на питанні про політичне становище в країні, зокрема про ставлення різних верств населення фінського суспільства до подій, що відбувались в середині країни та на міжнародній арені.

Російські науковці основну увагу звертали на детальне вивчення російсько-фінських відносин у довоєнний період і під час Зимової кампанії. Лише в цьому контексті приділена увага дослідженню і німецького фактора зовнішньої політики Фінляндії як протидії радянському впливу. У цьому відношенні досить цікавими є монографія Ф. Дамма [6], а також колективна робота під редакцією Н. Яковлева “Накануне. 1931-1939. Как мир был ввергнут в войну: краткая история в документах, воспоминаниях, комментариях” [12] та монографія в двох томах “Зимняя война. 1939-1940” (під редакцією Е.Н. Кулькова та О.А. Ржешевського) [9,10].

Крім того з середини 90-х рр. ХХ століття з'явилась велика кількість нових праць, присвячених аналізу міжнародної обстановки передвоєнного періоду. Це було зумовлене тим, що для сучасних науковців відкрились нові можливості для дослідницької роботи. Був відкритий доступ до раніше засекречених матеріалів, а отже можливість отримати нові дані, які потребували детального вивчення. Крім того розширились зв'язки із закордонними науковими закладами, архівами, вченими. Політика Суомі міжвоєнного періоду через призму нових досліджень отримала дещо іншу оцінку.

Значна увага до історії Фінляндії була приділена у зв'язку з тим, що на період 80-90-х рр. припадає кілька ювілейних дат, які стосувались саме цієї країни. На честь 50-и та 55-річчя завершення Зимової війни було проведено ряд конференцій і наукових симпозіумів. Взагалі 1989 р. відрізняється активізацією радянсько-фінського наукового співробітництва, про що свідчить проведення у Москві спільної конференції присвяченої 50-й річниці Зимової війни. Низку наукових статей було опубліковано в журналах “Родина”, “Новая и новейшая история”, “Международная жизнь”, “Вопросы истории”, “Север”, “Скандинавский сборник”, “Звезда”, “Мировая экономика и международные отношения”, “Сучасність” та ін. Особливу увагу автори журнальних статей звертають на життя і діяльність маршала К.Г.Маннергейма. Зокрема в 1997 р. журнал “Новая и новейшая история” опублікував статтю Х. Вайну “Многоликий Маннергейм.” [5]; журнал “Север” – статтю О. Маннінена “Маршал Маннергейм и причины войны.” [11]; в “Звезде” надрукована обширна стаття Е.І. Йоффе-Кемпейнен “К.Г. Маннергейм – Маршал и Президент” [36]. Крім того журнали оприлюднили значну кількість рецензій на

нові монографії вітчизняних і зарубіжних дослідників, а також повідомлення про роботи молодих науковців у контексті досліджуваної проблематики.

Принагідно потрібно відзначити, що предмет дисертаційної праці майже не досліджувався в українській історіографії. Окремі аспекти проблеми заторкувались істориками Н. Беліцер [3] і А.М. Носковим [13]. Так, Наталя Беліцер вивчала історію територіальної автономії Аландських островів і культуру корінного народу саамі. А.М. Носков досліджував події радянсько-фінської війни. У цьому аспекті лише фрагментарно розглядалися окремі епізоди багатогранних і непростих німецько-фінських відносин у 1933-1939 рр.

Отже, аналіз результатів вивчення істориками зовнішньої політики Фінляндії в 30-ті рр. минулого століття дає можливість зробити висновки, що в дослідників різних країн немає особливих відмінностей щодо того, як оцінювати дії фінського уряду в складний передвоєнний період. Фінське керівництво намагалось у міру своїх можливостей проводити незалежну політику, хоча потрібно було рахуватись із змінами у міжнародній обстановці. Поряд з цим необхідно також вказати на те, що в наявній науковій літературі залишались без відповіді деякі вагомні питання, а серед них і ступінь впливу на політику Фінляндії провідних західних держав і перш за все Німеччини.

Очевидний і той факт, що з появою великої кількості джерел перед істориками відкривається широке поле діяльності для глибокого дослідження проблеми, що розглядається. Звичайно, що не на всі питання одразу знайдуться вичерпні відповіді, але завдяки науковим пошукам можна буде привідкрити завісу над багатьма подіями минулого, важливими та маловивченими аспектами німецько-фінських відносин 1930-х рр.

Джерела та література

1. Барышников Н.И. и др. Финляндия во второй мировой войне / Н.И. Барышников - Л.: Лениздат, 1989. – 334 с.
2. Барышников В.Н. От прохладного мира к зимней войне / В.Н. Барышников - СПб.: Санкт-Петербургский государственный университет, 1997. - 351 с.
3. Беліцер Н. Фінляндія: досвід територіальної автономії Аландських островів і національно-культурна автономія корінного народу Саамі / Н. Беліцер // Сучасність. - 2002. - №7 - 8. –С. 60-73.
4. Вайну Х., Йокиппий М. Рождение войны продолжается. История военного сотрудничества Германии и Финляндии 1940-1941 гг. / Х. Вайну, М. Йокиппий // Вопросы истории. - 1990. - №4. - С. 174-176.
5. Вайну Х. Многоликий Маннергейм / Х. Вайну // Новая и новейшая история. - 1997. - №5. - С. 141-167.
6. Дамм Ф. Накануне второй мировой войны. 1938 – август – 1939 г. Воспоминания./Ф. Дамм - М.,1982.– 352 с.
7. Июффе-Кемпайнен Э.И. Карл Густав Маннергейм - Маршал и Президент / Э.И. Июффе-Кемпайнен // Звезда. - 1999. - №10. - С. 152-184.
8. Йокиппи М. Финляндия на пути к войне. Исследование о военном сотрудничестве Германии и Финляндии в 1940-1944 гг. / М. Йокиппи - Петрозаводск: Карелия, 1999. - 370 с.
9. Зимняя война. 1939-1940. Т. 1. Политическая история. - М.: Наука, 1998. – 379 с.
10. Зимняя война. 1939-1940./ РАН, Институт всеобщей истории. Финляндское историческое общество. Кн. 2. И.В. Сталин и финская кампания: (стенограмма совещания при ЦК ВКП(б) / Е.Н. Кульков, О.А. Ржешевский (отв. ред.). - М.: Наука, 1999. – 295 с.
11. Маннинен О. Маршал Маннергейм и причины войны / О. Маннинен // Север. - 1988. - № 11-12. - С. 135-137.
12. Накануне. 1931-1939. Как мир был ввергнут в войну: краткая история в документах, воспоминаниях и комментариях. / Сост. Яковлев Н. и др. - М.: Политиздат, 1991. - 272 с.
13. Носков А.М. Радянсько-фінляндська війна. 1939-1940./ А.М. Носков / сер. 4. “Світ сьогодні”. - К.: Т-во “Знання”, 1990. - 16 с.
14. Brecht I. Deutschland im Spannungsfeld der Weltpolitik. Vom Ende des Ersten bis zum Ende Zweiten Weltkrieges: Arbeitsmaterialien für den Geschichtsunterricht in der Kollegstufe. / I. Brecht, E. Kolo, K.-H. Ruffmann; Hrsgs. von A. Atzerodt u.a. –Neu. bearb. & ergänzte Ausgabe. - München: Oldenbourg, 1982. – 139 s.
15. Hass G. Münchener Diktat 1938 – Komplott zum Krieg. – Berlin: Dietz Verl., 1988. - 303 s.
16. Herwarth H. von. Zwischen Hitler und Stalin: Erlebte Zeitgeschichte 1931 bis 1954. – Frankfurt am Main u. a.: Praylaen, 1982. – 368 s.
17. Hokkanen K. Kyösti Kallio. – Porvoo – Helsinki – Jula: WSOY, 1986. - 413 s.
18. Jagerskiöld S. Marshal of Finland. – Minneapolis: University of Minnesota Press, 1983. – 210 p.
19. Jakobson M. Diplomaattien talvisilta / Max Jakobson.- 6. pain.- Porvoo etc.: Soderstrom, 1989, - XI, 399 p.
20. Jakobson M. Finland in the New Europe Published, with the Center for Strategic and International Studies.– Washington, D.C., 1998.– 177 p.
21. Juva P.E. Svinhufvud. B.2. 1917-1944. – Helsinki: Porvoo, WSOY, 1961. – 691 s.
22. Kansakunta soddasa. Os. 1-3. – Helsinki, 1989-1992.
23. Korhonen A. Suomen Historian käsikirja.- Helsinki: Porvoo, 1999. - B. 1. – 741 s., B. 2. –702 s.
24. Menger M. Ziele und Resultate der deutschen Finnlandpolitik vor dem zweiten Weltkrieg. / Скандинавский сборник. – Вып. 23. – Таллин, 1978. – С. 117-127.
25. Menger M. Deutschland und Finnland im zweiten Weltkrieg: Genesis und Scheitern einer Militäralianz. /Nat/ Volksarmee / Militärgeschichtlich inst. Der DDR. - Berlin. - 1988. - 276 s.
26. Muller K.J. Armee, politik und Gesellschaft in Deutschland, 1933-1945: Studien zum Verhältnis von Armee u. NS.- System. Paderborn: Schöningh, 1980. - 123 s.
27. Paasivirta J. Finland and Europa. The early years of independence. 1917-1939. – Helsinki: SHS, 1988. – 555 p.
28. Räikkönen E. Ukko – Pekka Kansanmies. – Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Sanatar, 1937. – 699 s.

29. Soikkanen H. Väinö Tanner –te sota-ajan johtajaksi. // Tiennäyttäjät. 3. Suomen tјöväenliikkeen merkkimiehiä Ursinista Tanneriin. - Helsinki: Kustannusosakejhtiö Tammi, 1968. – S. 387-467.
30. Soikkanen T. Taisteku Suomen linjasta. / Talvisota Suomi ja Venaja. XII suomalais – neuvostoliittolainen symposiumi. – Moskova. 24-27. 10. 1989. – Helsinki: SHS, 1991. – C. 123-144.
31. Vehviläinen O. Kansallissosialistinen Saksa ja Neuvostoliitto 1933-1934. Hitlerin valtaantulosta Baltian pöytäkirjaa Koskevien neuvottelujen raukeamiseen. – Helsinki: Porvoo, 1966. – 281 s.
32. Virkkunen S. Svinhufvud. Kansallinen presidentti. – Helsinki: Otava, 1981. – 218 s.
33. Virkkunen S. Ruti. Myrskјajan presidentti. – Helsinki: Otava, 1985. – 317 s.
34. Weinberg G.L. The Foreign policy of Hitler’s Germany.-Chicago; L.: Univ. of Chicago press, 1980.- Vol. 2: Starting World war II, 1937-1939.- 728 p.
35. Weinberg G.L. A World at arms: A global history of World War II.-Repr. Cambridge univ. Press, 1994. - 1994. - XIX, 1178 p.
36. Wendt B.J. Aussenpolitik und Kriegsvorbereitung des Hitlert-Regimes. – Munchen: Dt. Taschenbuch, 1987. – 256 s.

УДК: 943.7.088

Руслан Постолювський

«ПРАЗЬКА ВЕСНА» 1968 Р. В АНГЛОМОВНІЙ ЗАХІДНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

У статті автор проаналізував основні тенденції досліджень «Празької весни» у Чехословаччині 1968-1969 рр. західною історіографією (англомовна, історіографія). Вказано особливості сучасного стану вивчення проблеми західними вченими. Низка праць не тільки зберігає своє значення як основа для дослідження сьогодні, але й набула статусу класики в широкій сфері вивчення історії комунізму. Це, зокрема, дослідження В. Кусіна, Г. Голан, Г.Г. Скіллінга.

Визначено, що західні дослідники приділили значну увагу подіям «Празької весни» у Чехословаччині 1968-1969 рр., намагаючись насамперед провести паралель та знайти спільні та відмінні риси з подіями у різних центральноєвропейських країнах (1956 р. – Угорщина, 1980 р. – Польща). Комплексних досліджень, присвячених історії Чехословаччини 1968-1969 рр., європейськими та американськими авторами ще не проведено, хоча робота у цьому напрямку продовжується.

Ключові слова: «Празька весна», історіографія, Чехословаччина.

Postolovsky R.M. «Пражская весна» в англоязычной западной историографии.

В статье автор проанализировал основные тенденции исследований «Пражской весны» в Чехословакии 1968-1969 гг. западной историографией (англоязычная историография). Указано особенности современного состояния изучения проблемы западными учеными. Ряд работ не только сохраняют свое значение как основа для исследования сегодня, но и имеет статус классики в широкой сфере изучения истории коммунизма. Это, например, исследования В. Кусина, Г. Голан, Г.Г. Скиллинга.

Определено, что западные исследователи активно изучали события «Пражской весны» в Чехословакии 1968-1969гг., пытаются прежде всего провести паралель и найти общие и отличительные черты с событиями в разных центральноевропейских странах (1956 г. – Венгрия, 1980 г. – Польша). Комплексных исследований посвященных истории Чехословакии 1968-1969гг., европейскими и американскими авторами еще не проведено, хотя работа в этом направлении продолжается.

Ключевые слова: «Пражская весна», историография, Чехословакия.

Postolovsky R.M. «Prague spring» in English languages western historiography

The article reviewed the main trends of research "Prague Spring" in Czechoslovakia 1968-1969 biennium. Western historiography (English, historiography). These features of the current state study of the problem by Western scholars. A number of works not only retains its value as a basis for study today, but acquired the status of classics in the study of the general history of communism. In particular, research V. Kusina, G. Golan GG Skilling.

Determined that Western scholars have paid much attention to the events of the "Prague Spring" in Czechoslovakia 1968-1969 biennium., First trying to draw parallels and to find common features with events in various Central European countries (1956 - Hungary, 1980 - Poland). Comprehensive studies on the history of Czechoslovakia 1968-1969 gg. European and American authors have not yet been made, although work in this direction continues.

Key words: «Prague spring», historiography, Czechoslovakia.

Упродовж приблизно восьми місяців 1968 р. Чехословаччина переживала період глибоких революційних змін, безпрецедентних в історії комуністичної системи. «Празька весна» 1968 р. стала закономірним результатом десталінізації і наростаючої кризи у розвиненій країні, в політичній культурі якої укорінилися переважно демократичні традиції. Процес демократизації, підготовлений реформаторськими колами всередині правлячої Комуністичної партії Чехословаччини, обумовив відродження незалежної громадської думки і становлення зародків громадянського суспільства.

Науковий пріоритет у висвітленні проблем історії «Празької весни» в Чехословаччині у силу об’єктивних причин до кінця 1980-х років належав західним дослідникам. Не обмежені ідеологічними рамками західні дослідники мали можливість відразу приступити до аналізу розвитку процесу «Празької весни». Ними

З М І С Т

РОЗДІЛ 1 ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Чорний В. ЯРОСЛАВ МУДРИЙ – ЯК ДЕРЖАВНИЙ МУЖ ТА ФУНДАТОР ЦЕРКВИ.....	3
Гузюк М. КИЇВСЬКА РУСЬ І ПОЛОВЕЦЬКА ОРДА ХІ – ПОЧАТКУ ХІІІ СТ.	7
Ващук Д. ДО ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ОСОБИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХV – ПЕРШОЇ ТРЕТИНА ХVІ СТ. У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОУПРАВЛІННЯ	11
Блануца А. СТАРОСТИ/НАМІСНИКИ/ДЕРЖАВЦІ У СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО УПРАВЛІННЯ В «УКРАЇННИХ» ЗАМКАХ КІНЦЯ ХV – СЕРЕДИНИ ХVІ СТ.	15
Паславська Н. КРАВЕЦЬКИЙ ЦЕХ У ЛЬВОВІ В ХVІ–ХVІІІ СТ.: МАЙСТРІВСТВО ТА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КАР’ЄРИ РЕМІСНИКА.....	19
Гурбик А. ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ В СІЛЬСЬКОМУ САМОВРЯДУВАННІ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В КОНТЕКСТІ АГРАРНОЇ РЕФОРМИ ХVІ СТ.	24
Вирський Д. МОНАСТІРСЬКІ МАЄТНОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МІСЦЕВЕ УПРАВЛІННЯ ТА САМОВРЯДУВАННЯ НА КРЕМЕНЧУЧЧИНІ ПІСЛЯ КОЗАЦЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ СЕРЕДИНИ ХVІІ СТ.	29
Мишків В. ГЕНЕЗА СУСПІЛЬНО-ДУХОВНИХ ВИТОКІВ І ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ СТАРООБРЯДНИЦТВА В УКРАЇНІ	33
Самчук Т. СТАНОВЛЕННЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО ПРОСТОРУ В КИЄВІ (ДО ІСТОРІЇ ПЕРШИХ ПРИМІЩЕНЬ УНІВЕРСИТЕТУ СВ. ВОЛОДИМИРА).....	35
Приймак В. МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ – МЕЦЕНАТ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА ТА КУЛЬТУРИ	42
Журавльова С. НАРОДНИЙ КОМІСАРІАТ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ У 1921 – 1922 РР.	47
Скіра Ю. ПЕРЕЖИВАННЯ ТРАГЕДІЇ ГОЛОКОСТУ МИТРОПОЛИТОМ АНДРЕЄМ ШЕПТИЦЬКИМ У СВІТЛІ СПОГАДІВ ОЧЕВИДЦІВ	50
Мазурок О. ЖІНКА-ЖЕРТВА В УМОВАХ ПРИМУСОВОГО ВИВЕЗЕННЯ НА РОБОТИ ДО НІМЕЧЧИНИ	54
Urban M. Z DRUGIEJ STRONY GRANICY. LWÓW; MIASTO-MIT JAKO PODSTAWA WSPÓŁCZESNEJ TOŻSAMOŚCI UKRAIŃSKIEJ	58
Бутинський В. ІНСТИТУАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ПРАВОСЛАВ’І УКРАЇНИ ПОЧАТКУ 90-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ	65
Шугасєва Л. ТЕОКРАТИЧНІ ВИЯВИ НЕОХРИСТИЯНСЬКИХ РЕЛІГІЙНИХ УТВОРЕНЬ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	70
Гурський Д. НЕТРАДИЦІЙНА РЕЛІГІЙНІСТЬ В УКРАЇНІ ЯК ПРОЯВ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ	74
Ворон Оксана ВИТОКИ ТА ПРОЯВИ КАТОЛИЦЬКО-ПРАВОСЛАВНОГО ПРОТИСТОЯННЯ У НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ	77
Ворон Олена РИМО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ВИДОЗМІНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН	83

Любарець А. «НЕІНСТРУМЕНТАЛІЗОВАНИ» РАДЯНСЬКІ СВЯТА: СУСПІЛЬНЕ СПРИЙНЯТТЯ ТА ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ (2005-2015).....	88
Kundeus O. UKRAINE'S EUROINTEGRATION CHOICE AS ONE OF THE CAUSES OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	94

РОЗДІ 2 ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Павленко І, Шульга С. ГЛАДІАТОРСЬКІ ШКОЛИ В СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ.....	99
Зетеишвили И. ВИЗАНТИЯ И ГРУЗИЯ.....	102
Озимчук О. ЗАВОЮВАННЯ АНГЛІЇ НОРМАНДЦЯМИ І ПРАВО КИЇВСЬКИХ КНЯЗІВ НА АНГЛІЙСЬКИЙ ПРЕСТОЛ	105
Циватий В. ІТАЛІЙСЬКА ДИПЛОМАТІЯ ДОБИ ВІДРОДЖЕННЯ В ОСОБИСТОСТЯХ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ І ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПОРТРЕТ ДАНТЕ АЛІГ'ЄРІ (1265-1321) (ІСТОРИКО-ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА РЕТРОСПЕКТИВА)	111
Шуткова Н. ПЕЧНЫЕ ИЗРАЗЦЫ XVII В. КАК ИНДИКАТОР ИЗМЕНЕНИЯ ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКОЙ ОБСТАНОВКИ НА ПОГРАНИЧЬЕ ВКЛ И МОСКОВСКОГО ГОСУДАРСТВА	117
Константинов В. О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПОЛЬСКО-МОЛДАВСКОГО КОНСОРЦИУМА ПО ПРОИЗВОДСТВУ ПОРОХА ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XVII ВЕКА	123
Биков О. БОНАПАРТИЗМ ЯК ТИП ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)	128
Мороз В. КНЯЗЬ О. ГОРЧАКОВ НА ЧОЛІ МІНІСТЕРСТВА ЗАКОРДОННИХ СПРАВ РОСІЇ	130
Матусевич К. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ЗОЛОТОГО СТАНДАРТУ ТА МЕТАЛІСТИЧНИХ РЕФОРМ XIX СТ.	133
Федорчук О. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ АВСТРІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В СЕРЕДИНІ XIX СТОЛІТТЯ.....	137
Косяк С. ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕРШИХ НІМЕЦЬКИХ КОЛОНІАЛЬНИХ ТОВАРИСТВ І СОЮЗІВ (70-ТІ – ПОЧАТОК 80-Х РОКІВ XIX СТ.)	140
Яремко К. ПОЛІТИЧНИЙ КОНТРОЛЬ ТА ЙОГО ЕЛЕМЕНТИ В ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ПОЛІТИЧНОЇ ПОЛІЦІЇ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ.....	144
Валюх Л., Плюта Н. АНГЛО-ФРАНЦУЗЬКЕ КОЛОНІАЛЬНЕ СУПЕРНИЦТВО У ЄГИПТІ (1881-1890 pp.).....	147
П'ятничук Т. ДОКТРИНА «ВІДКРИТИХ ДВЕРЕЙ» ДЖ. ХЕЯ ТА ПЕРША СПРОБА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ	152
Лавринович Д. НАЦІОНАЛЬНЕ РОЗВИТТЯ БЕЛОРУСОВ В ПРОГРАММНИХ ДОКУМЕНТАХ «БЕЛОРУССКОГО ОБЩЕСТВА» (1908 – 1915 гг.)	157
Щавлінський М. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА І НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІЛОРУСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ОДЕСІ В УМОВАХ АВСТРО-НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1918 Р.).....	162
Гуменюк О. ШЛЮБНА ОБРЯДОВІСТЬ В СРСР: ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ	165
Іванов В. ІНОЗЕМНА ДОПОМОГА ФІНЛЯНДІЇ ПІД ЧАС «ЗИМОВОЇ ВІЙНИ» 1939-1940 pp.	167
Brailian Y. ANGLO-AMERICAN CARIBBEAN COMISSION (1942 – 1946) AND BRITISH COLONIAL REGYME IN WEST INDIES.....	169

Субот О. ПРОЦЕС ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНО-ПАРТІЙНОГО АПАРАТУ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ У 1953 – 1968 РР. ТА УЧАСТЬ У НЬОМУ А. НОВОТНОГО.....	176
Ларькіна Л. УПОВНОВАЖЕНІ РАДИ В СПРАВАХ РЕЛІГІЙ ТА РАДИ У СПРАВАХ РОСІЙСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ ПРИ РАДІ МІНІСТРІВ СРСР І КОМІСІЇ СПРИЯННЯ ПО ДОТРИМАННЮ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО РЕЛІГІЙНІ КУЛЬТИ ПО РІВНЕНСЬКІЙ ТА ВОЛИНСЬКИХ ОБЛАСТЯХ (1960-1975 РР.)	182
Лесняк В. ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПОНЯТТЯ «КОНСОЛІДАЦІЇ ДЕМОКРАТІЇ» У СУСПІЛЬНИХ НАУКАХ	187
Кузьмич О. АДАПТНІСТЬ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ З ВОЛИНИ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА (1991-2008 РР.).....	190
Санжаревський О. ПРИКОРДОННІ ВІЙСЬКА РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НА РУБЕЖІ ХХ – ХХІ СТОЛІТЬ.....	195
Яроцький П. ДОМІНАТНІ ПОДІЇ 2016 Р. В ПРАВОСЛАВНОМУ І КАТОЛИЦЬКОМУ СВІТІ	198

РОЗДІЛ 3 ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

Федоришин М. БІБЛІОТЕКА ПЕРЕСОПНИЦЬКОГО МОНАСТИРЯ У 1600 РОЦІ	204
Шерстюк Р., Стоколос Н. «БЛАГОЧЕСТЯ І ОСВІТА»: ПРОСВІТНИЦЬКІ ІДЕЇ ЙОСИФА ДЕ КАЛАСАНСА ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ДУХОВНО-КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ ВОЛИНИ (ХVII – ПЕРША ПОЛОВИНА ХІХ СТ.)	208
Мілясевич І. ДВОРЯНСЬКІ ПОВІТОВІ УЧИЛИЩА ВОЛИНИ (ДРУГА ЧВЕРТЬ ХІХ СТОЛІТТЯ)	215
Леснича П. НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ У ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ МЕШКАНЦІВ МІСТ ТА МІСТЕЧОК ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)	224
Грималюк О. БЛАГОДІЙНІСТЬ ДУХОВЕНСТВА І МОНАСТІРІВ ВОЛИНСЬКОЇ ЄПАРХІЇ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.	228
Скібчик А. НІМЦІ НА ВОЛИНІ У КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.	233
Бородинська Л. СТАНОВЛЕННЯ СПІЛЬНОТИ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН У РІВНОМУ (1916 – 1939 РР.)	235
Омельчук Н. МІСТО РІВНЕ В УМОВАХ НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1941-1944 РР.).....	240
Березняк В. ФОРМУВАННЯ АНТИРЕЛІГІЙНОГО СВИТОГЛЯДУ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ РІВНЕНЩИНИ В ДОБУ «ЗАСТОЮ»	246
Мартинчук С. СОЦІАЛЬНІ ВЗАЄМИНИ ПІДПРИЄМЦІВ ТА РОБІТНИКІВ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ	250
Булига І. INTER-ORTHODOX RELATIONS IN THE RIVNE REGION IN THE CONTEXT OF THE CHALLENGES OF MODERNITY	256

РОЗДІЛ 4 ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРИОГРАФІЇ

Озимчук О. ВИЗНАЧНІ ЄВРОПЕЙСЬКІ ІСТОРИКИ РАННЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ.....	261
--	-----

Левкович Ю.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІЛЬГЕЛЬМА фон ГАБСБУРГА:
ІСТОРІОГРАФІЯ ПИТАННЯ..... 266

Невинна Г.

НІМЕЦЬКО-ФІНСЬКІ ВІДНОСИНИ 1933-1939 РР.: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ЗРІЗ..... 268

Постоловський Р.

«ПРАЗЬКА ВЕСНА» 1968 Р. В АНГЛОМОВНІЙ ЗАХІДНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ 273

РОЗДІЛ 5 РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

Галуха Л.

УТВЕРДЖЕННЯ ІДЕЙ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ У РІВНОМУ
(Рец.: Зерна пам'яті. Історія церкви євангельських християн-баптистів Рівного
(з нагоди 100-річчя) / Упорядник: Л. Шевчук. – Рівне : Дятлик М., 2016. – 424 с.) 276

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ 278

ЗМІСТ 280

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 27

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Вікторія Кравчук, Владислав Самсонюк**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 1.12.2016 р. Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Наклад 300. Обл.-видав. арк. 39,7. Замовлення № 196/1.

Віддруковано засобами різнографічного друку
ПП Самборський І.О.
вул Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

А 43 **Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії** : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. – Вип. 27. – Рівне : РДГУ, 2016. – 283 с.

УДК 94(477) + 94 (100)
ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2016